

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

ALAPÍTVÁ:
1862-ben



Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR



1993.
OKTÓBER

CXXVIII. évfolyam

A tartalomból

*A társadalom megbecsülésének
elsősorban a konfliktusokban őrlődő,
jelenleg a tulajdonváltások idején
túlterhelt erdőfelügyelő havi bérében
kellene tükröződnie.*
293. oldal

*Kocsánytalantölgy-pusztulás a
Zempléni-hegységben.*
297. oldal

*Erdőgazda képzés a
Mecseki EFAG területén.*
303. oldal

*A természetvédelmi érdekeket
nem lehet a két szakterület
összefogása nélkül megvalósítani.*
310. oldal

*Megalakult
a Magánerdő Tulajdonosok Egyesülete.*
317. oldal

Erdészeti Lapok
Az Országos Erdészeti Egyesület
folyóirata
CXXVIII. évfolyam 10. szám
(1993. október)
HU ISSN 1215-0398

Szerkeszti: a szerkesztőbizottság. **Tagjai:** Agócs József, Apatóczy István, dr. Balázs István, dr. Bartha Dénes, Bolla Sándor, dr. Bondor Antal, Bús Mária, Gencsi Zoltán, dr. Göbölös Antal, Gyöngyössi Péter, dr. Kárpáti László, Kertész József, Kovács Gábor, ifj. Páll Miklós, Pápai Gábor (a bizottság elnöke), Rakk Tamás, Sántha Antal dr. Sonnevend Imre, dr. Szikra Dezső, dr. Szodfridt István, Varga Béla, Wisnovszky Károly.

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
 Telefon: 2016-293



Felelős kiadó: Dr. Lelkes Lajos
Kiadóhivatal: 1163 Budapest,
 Koronafürt u. 44.
Telefon: 183-6575

Nyomdai munkák: Pilisi Állami Parkerdőgazdaság nyomdaüzeme, Budakeszi. Felelős vezető: *Borsi Rudolfné*
A kézirat lezárva: 1993. szeptember 25.

Terjeszti: a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest, XIII., Lehel u. 10/a. — 1900 — közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára: 30,- Ft. Előfizetés fél évre: 180,- Ft, egész évre: 360,- Ft. Megjelenik havonta. Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, 1389 Budapest, Pf.: 149.
 Az évi előfizetés ára: 10 USD

СОДЕРЖАНИЕ

Д.Ленар:	Усыхание дуба скального в горах Земшлен	297
З.Шомоди:	Научные исследования в лесных резерватах	305
И.Содфритт:	Лесное хозяйство и охрана природы	308

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

Bús Mária: Az erdőfelügyelőség „megerősítéséről” 293

ERDŐMŰVELÉS

PRO SILVA I. Európai Kongresszus
 A PRO SILVA magyarországi csoportja 1993. évi tevékenységéről 296

ERDÉSZETI KUTATÁS

Dr. Lenár György: A kocsánytalantölgy-pusztulás eddigi tapasztalatai a Zempléni-hegységben 297
Ódor József: Egységes számítógépes erdőkezelői információs rendszer 301

A HÓNAP KÉRDÉSE

Dr. Papp Tivadar: Lesz-e folytatás? 303

TERMÉSZETVÉDELEM

Apatóczy István: Rekviem minapi erdőként
Reményfy László: Őserdő-tűznézőben 304
Dr. Somogyi Zoltán: Az erdőrezervátumokban folytatandó kutatások néhány általános kérdése 305
Dr. Szodfridt István: Az erdőgazdálkodás és természetvédelem kapcsolata 308
Szabó Ádám: Júniusban a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság Természetvédelem-Erdőgazdálkodás szakmai programot tartott 310

VADGAZDÁLKODÁS-VADÁSZAT

Bán István: A vadkár miatt okszerűen lőni és nem irtani kell a gímszarvast! 311
Szántó Gábor: „Okszerűen lőni és nem irtani kell a gímszarvast!” 313
Gera Pál: Gondolatok a vadállomány becsüléséről 315

ERDŐKERÜLŐBEN

Pápai Gábor: Ne adjuk oda! 316
Szalóky Tibor: Köszönjük, megvagyunk 317
Jérôme René: Ligno Novum '92 318
Mikulás Béla: Egy csónakban evezünk... 319
Pechtol István: Érdekeségek az 1946-os kommunista földosztások idejéből, Zalában 320
Mészáros Gyula: Bolla László (1920-1949) 321

KÖNYVESPOLC

Dr. Tompa Károly: Kádár Zsombor tudományos munkássága 323

EGYESÜLETI HÍREK

B4

INHALT

Dr. Lenár, Gy.: Eichensterbenerfahrungen im Zemplén-Gebirge 297
Dr. Somogyi, Z.: Einige Fragen der Forschungsaufgaben im Waldreserwaten 305
Dr. Szodfridt, I.: Waldwirtschaft-Naturschutz Kontakte 308

CONTENTS

Lenár, Gy.: Some aspects of the decline of sessile oak at Zemplén Mountains 297
Somogyi, Z.: Research tasks in Forest Nature Reserve 305
Szodfridt, I.: Forestry and Nature conservation 308

BÚS MÁRIA

Az Erdőfelügyelőség „megerősítéséről”

A helyi viszonyokat jól ismerő erdőfelügyelet, melyet a szakhatóságokra érvényes általános államigazgatási szabályok segítenek és korlátoznak, egyrészt a szakma belső lelkiismerete, másrészt a közvélemény felé védőernyő a gazdálkodási tevékenység elfogadtatásában.

Milyen társadalmi környezetben és feltételrendszerek között tevékenykednek az erdőfelügyelőségek? Hogyan tudnak megfelelni a sokirányú igénynek, felelősségnek? Melyek a környezetben, a szervezetben a megerősítésre váró pontok?

1. Tapasztalatunk szerint a *társadalmi környezet* nagy várakozással és bizalommal tekint az erdőfelügyelőségekre. Talán a lehetőségeinknél is szélesebb körűek az elvárások ma, az ökológiai válságtudat erősödése idején és a tulajdonváltások időszakában. A többi szakhatósággal való hatékony együttműködésünk erősítheti társadalmi hasznosságunk tudatát és tényét.

2. A tevékenységünk *jogi kereteit* meghatározó törvények, rendeletek clavultságukkal, esetenkénti ellenmondáosságukkal és hízagaikkal nehezítik munkavégzésünket. A majdan elfogadásra kerülő új törvények, amennyiben az erdő érdekét szolgálják, erősíteni fogják helyzetünket.

3. *Szervezeti kereteink* ideálisnak mondhatók. Függetlenségünk és szakmai felelősségvállalásunk lehetőségei jelenleg megfelelőek. Korábban (a tervezés és a felügyelet szervezeti egybetartozás idején) fennállt annak a lehetősége, hogy az erdőrendezés két ága elfedje vagy legitímálja egymás hibáit. Ma egymás kontrolljában tevékenykedve jó eséllyel korrigálhatjuk a hibákat. Mindkét szakágat erősítené, ha lenne egy kiemelt központi irányító szerve az ország területének 18%-át elfoglaló erdővagyon felett örökös szakintézményeknek.

Már a középkorúaknak is komoly tapasztalata van abban, hogy az átszervezés mindig nagy veszteségekkel jár, állandó fel-felbukkanása a köztudatban nem kívánatos. Az erdőfelügyelőségek megerősítésének egyik kulcsa a *szervezeti stabilitás és állandóság*.

4. Személyi és anyagi lehetőségek

Csak az az erdőfelügyelet lehet hatékony, melynek tagjai:

- szuverén személyiségek,
- nagy szakmai tudással rendelkeznek,
- anyagilag függetlenek.

Hosszú évek óta várunk az erdőfelügyelőség anyagi megerősítésére. A társadalom megbecsülésének elsősorban a konfliktusokban öröklőd, hosszú távú érdekekért kiáll, jelenleg a tulajdonváltások idején túlterhelt erdőfelügyelő havi bérében kellene tükröződni.

A szervezet alapításakor az erdőfelügyelő bérét az erdőszervezetőkével igyekeztek egy szintre emelni. Ma biztosítja-e az értelmiségi lét legelemibb kereteit az erdőfelügyelő bérezése? Meddig várható el a korrekt, részrehajlásmentes döntés, ha csak az eskünk köt, s az anyagi megbecsülés nem támasztja alá felelősségvállalásunkat?

A modern társadalom a saját jövője érdekében az erdő védelmét (egyes saját csoportjaival szemben) az erdőfelügyelőségre bízza, hiszen az erdő nem tudja magát megvédeni. Ezen különleges helyzetből fakadóan az erdőfelügyelőség szerepe és megbecsülése is ellentmondásos. Reméljük, hogy valóságos megerősítésünk nem várat soká magára, s megbecsülésünk szerepünkkel arányos lesz.

Erdőnek becsült vagyoni értékéről kaphatunk némi fogalmat az ausztriai NEWS júliusi, 27. számából.

A 73. oldalon foglalkozik hg. Esterházi Pál özvegyének, született Ottrubay Melindának négy évvel ezelőtt kelt örökségével. Az örökölt vagyont 15 milliárd schillingre becsüli, benne 51 ezer hektárnyi, zömében erdő földingatlan. Utánaszámolva és feltételezve, hogy a mai vagyoni kétharmada az erdőből 300 év alatt akumulálódott nyereség - kastélyok és egyéb vagyontárgy - az erdő egy-egy hektárjára 100-100 ezer schilling vagyoneérték jut...

Ez a számítás nem is tűnik egészen légből kapottnak, ha visszagondolunk egy svájci vállalkozásnak öt évvel ezelőtt 310 ha pilisi erdőért a tahitótfalui „Kék Duna” Tsz-nek fizetett 60 millió forintjára.

(Az Erdő, 1988. Ref.: Jérôme R.)

PRO SILVA I. Európai Kongresszus

Besancon, 1993. VI. 21–24. Franciaország

A természetszerűen gazdálkodó erdészek európai egyesülete – a PRO SILVA – első kongresszusát tartotta meg a franciaországi Besanconban.

Az 1993. június 21–24. közötti rendezvényen 24 ország 700 képviselője vett részt. Az egyesület már túllépte Európa határát, amelyet az amerikai és afrikai küldött jelenléte is igazolt. A program 1993. VI. 21-én 14.00 órakor díszelőadásokkal kezdődött. Az előadók és témák az alábbiak voltak:

Prof. Dr. G. Siegwalt, strasbourg-i egyetem: Etikai megfontolások napjaink egyik kihívásával kapcsolatban: az erdők használata.

Prof. Dr. Otto, Hannover: A dinamikus erdő. A természetszerű erdőművelés ökológiai alapjai.

B. de Türckheim, PRO SILVA elnöke: A természetszerű erdőgazdálkodás öknómiai alapjai.

Dir. H. Dolinsek, Szlovénia: A természetszerű erdőgazdálkodás fél évszázada a Szlovén Alpokban.

A terepi programok lebonyolítására 1993. június 22–23-án került sor, ennek során a 16 autóbusznyi résztvevőt két turnusra osztották, majd felváltva keresték fel a hegyvidéki fenyeseket, illetve dombvidéki lombos állományokat. A magyar delegáció tagjainak közösen kialakított véleménye szerint a tapasztalatokat a két területre vonatkozóan tárgyalom.

Hegyvidéki fenyesek (Jura hegység, Saint-Laurent-en-Grandraux Champagnole)

Előjáróban meg kell jegyeznünk, hogy az itt folyó erdőgazdálkodásról csak véleményalkotási lehetőségünk van, a teljesen eltérő termőhelyi (1800–2000 mm/év csapadék, 800–1200 m tengerszint feletti magasság) és faállományviszonyok (jegenyefenyő és luc állományok) miatt hazai bevezetésükről szó sem eshet. A hazai elterjesztési lehetőségeket alapvetően gátolják még a fentiek mellett az eltérő tulajdonviszonyok és az ebből eredően alkalmazott üzemmód. A látottak alapján a következők pozitívumok állapíthatók meg:

- a szálaló üzemmód az erdő funkciói közül kiválóan szolgálja a talajvédelmet,
- az erdőművelés (felújítás) költségei minimálisak, illetve nem jelentkezik,
- a szakmai tevékenység csak a célátmérőt elért egyedek jó minőségű kiválasztására, jelölésére és a fiatalabb korcsoportú egyedek megsegítésére (kiválogatás és nyésés) korlátozódik,
- az erdőgazdálkodás költségeit a minimumon lehet tartani.

A megismert gazdálkodás negatívumai

– Az általunk látott állományokban a szálalóerdő-képre alapvetően jellemző középső krosztályok (40–90 év) mennyisége és megléte nem meggyőző. Mivel a nagyobb szálalóegységből csak bemutatópontokat látunk, előfordulásuk más területekre természetesen lehetséges. Amennyiben ezek a krosztályok nincsenek meg, egyértelmű a készlethiány ténye!

A szálalógazdálkodás alapját képező jegenyefenyőt (elmelet!) legtöbb helyen gazdasági megfontolásból háttérbe szorítják (gyakorlat!) a lucfenyő kedvezőbb piaci fogadtatása miatt.

– A szálaló üzemmód alkalmazásának lehetőségét biztosító feltartás (helyenként 30 fm/ha) költségei néhol meghaladják az erdőgazdálkodás összbevételeit.

– Az erdőtenyészet optimumának számító termőhelyeken is „előállítható” átmeneti erdőfelújítási válsághelyzet, ha a záródásviszonyokat drasztikus mértékben megváltoztatják, vagy későn szabadítják fel az újulatot.

– A hosszútávban kiközéltett fenyőanyag miatt helyenként elviselhetetlen mértékű a visszamaradó állomány töserülése.

Végkövetkeztetések

– A látott területeken – az igen meredek és szélsőségesen sekély termőrétegű részeket kivéve – felújítóképességgel kezelt, többé-kevésbé egykori erdőállományok fenntartására is lehetőség lenne. Az ilyen szerkezetű állományok is maradéktalanul meg tudnának felelni a széles körű szakmai és gazdasági elvárásoknak!

– Hazánkban az alábbi indokok miatt nincs lehetőség a látott erdőgazdálkodási rendszer széles körű elterjesztésére:

- a teljesen eltérő termőhelyi viszonyok (pl. évi csapadékmennyiség),
- a fafajok biológiai és felújulási sajátosságai (magtermés ritkasága, nehéz felújulási viszonyok),
- az erdőtulajdonosi szerkezet más (jelenleg túlsúlyban vannak az állami erdők),
- a vadkár mértéke,
- a feltartás alacsony volta,
- az egyed helyett a faállomány, a célátmérő helyett a kor képezi a gazdálkodás és a beavatkozások alapját,
- az erdővel szemben támasztott társadalmi igények más jellege és időben eltérő jelentkezése (pl. a vágásos erdő átvezetése szálalóerdőbe).

Dombvidéki lombos erdők (Haute Saone Departement)

A mi viszonyainkhoz jobban hasonlító terület- és faállományviszonyok (pl. bükk, tölgy és fenyőelegyes keménylomb), de a gazdálkodást alapvetően befolyásoló tényezők

azért eltérőek (pl. nagy mennyiségű csapadék 900–1200 mm/év, alacsony vadkár, gyakori, bőséges magtermés, savanyú, kevésbé gyomosodó termőhelyek).

A látottak pozitívumai

- A hosszú termelési ciklussal (tölgyeknél 170 év, bükknél 140 év) nagyobb lehetőség nyílik a minőségi rönk (kés-és lemezipari) termesztésére.
- A fedettség folyamatos, az állományok váltása termőhelyi degradáció nélkül következik be. Az alsó szint kezelése intenzív, sok helyütt középerdői alakítanak ki.
- A többkorú, elegendő és megfelelő színteztettségű erdők állékonyasága, egészségi állapota stabil.
- Az erdőfelújítási költségek jelentkezése minimális.
- Az erdészeti beavatkozások köre szűk, így reális csély van a minőségi, elmélyült szakmai munkára.
- A szálaság jellegű és hosszú időtartamú üzemmodokat azért lehet alkalmazni, mert az erdőgazdálkodással szemben nem támasztanak szorító nyereségkényszert.
- Az elfogadható vadállomány mellett a természetes felújulás folyamatosan elérhető, minden magtermés hasznosul.

A tapasztalt negatívumok

- Általánosan jelentkező fakészlet hiány, mely elsősorban abból ered, hogy nem szálaserdő sajátosságokat mutató állományokat kezelnek szálasállással (középső korosztályok hiánya!).
- Az adott termőhelyi potenciák nincsen maximálisan kihasználva.
- A sajátos kezelési mód következtében az elegyfajok hiányoznak a területről, reális veszély a fajszegényedés.
- Sok helyen fennáll az elfenyvesedés lehetősége.
- A látottak az idevágó szakirodalmi tapasztalatokat igazolják, miszerint lombterületen a szálaság elve fakészlet hiányt okoz. Annak ellenére lép ez fel, hogy a fényigényes (tölgy) és árnytűrő (bükk, gyertyán) fajokot együttesen nevelik.
- A kongresszusi záró esemény sorozatában június 24-én Prof. Schütz (zürichi egyetem) tartott értékelő előadást. A francia mezőgazdasági minisztert követően Minsek pro-

Szelid dió erdei termesztése

Németországban nő az érdeklődés a szelid dió erdei termesztése iránt. Természetesen a diónak itt a fatermesztési értékét veszik figyelembe. A gyümölcsstermesztés elhanyagolható fontosságú az előbbi cél mellett. Az eddigi erdei előfordulásokat értékelve megállapították, hogy a diók növekedése adott termőhelyen jobbnak mutatkozik, mint a kórisé, bükké vagy tölgyé. Ezért hektáronként 1000–2000 db csemetének az elegyítését javasolják egyéb lombos állományokba. Az értékfatermesztést szolgáló zöldnyesések óvatos kivitelezésére hívják fel a figyelmet.

(Forst und Holz. 1993/11. Ref.: Bidló András)

fesszor a PRO SILVA megalapítójának előadása bilincselte le a hallgatóságot a természetszerű erdőgazdálkodás, az erdei életközösség komplex szemlélete témakörben, majd Brice de Türrheim elnök zárszavával vettek búcsút a résztvevők.

A már tárgyalt véleményeken túlmenően összefoglalás-ként az alábbiakat tartom fontosnak elmondani: Franciaország erdőterülete 14 millió ha, ebből 9,7 millió ha magán-erdő(!), 2,6 millió ha önkormányzati erdő(!) és 1,7 millió ha állami erdő(!). Az élőfakészlet 1,7 milliárd m³. Az évi folyónövekedés 70 millió m³(!) és az éves fakitermelés 40 millió m³(!). Tehát megállapítható; ha egy országnak sok erdeje és még több fája van, nem kényszerül erdeivel jobb gazdálkodásra. Következésképpen ott másként ítélik meg a szakmai szintet, az állományszerkezetet, a sarjerdők arányát (34%).

A kis erdőterülettel rendelkező országok – mint hazánk – nem engedhetik meg magának, hogy ne törekedjék a tartamosság elvének fenntartása mellett a maximális hozamok elérésére, korszerű erdőgazdálkodás folytatására. És ezért jelenthetjük ki: *a magyar erdészek továbbra is Európa élvonalába tartoznak!*

Dr. Papp Tivadar

A MECSEKI EFAG

pályázat útján felvesz
önálló csemetekert-kezelőt

a vajszlói erdészeti nagyüzemi csemetekertjében
Jelentkezni lehet: Múth Endre személyzeti vezetőnél.

Mecseki EFAG 7623 Pécs, Rét u. 8.

Telefon: (72) 425-033

A PRO SILVA magyarországi csoportja 1993. évi tevékenységéről

Az 1992. május 22-én megalakult csoport Visegrád utáni második terepi összejövetelét 1993. április 29–30-án a Gemenci EVAG szekszárdi erdészete területén tartotta. A találkozók témái voltak:

- a természetszerű gazdálkodás lehetőségei a Gemenci EVAG területén,
- a PRO SILVA kibővített tevékenysége, a természetszerű gazdálkodás kritériumai.

Állásfoglalás

1. A terepi programok végén *állásfoglalás* megfogalmazására került sor – amelyet a további összejövetelek ajánlásai is követni fognak – a már jelzett témakörre vonatkozóan. Az állásfoglalás pontjai a gemenci ártérrel kapcsolatosan:

11. Az erdővel kapcsolatos vízügyi kérdésekben az erdészek véleményét ki kell kérni.

12. A gemenci és minden más vízviszapótló rendszerrel szemben támasztott legfőbb követelmény az, hogy minden ál lomány alatt és időben biztosítsa a talaj optimális víztartalmát.

13. A PRO SILVA csoport felkéri az OEE választmányát, hogy minél előbb vegye fel a kapcsolatot a Magyar Hidrológiai Társasággal a jövőbeni tevékenység egyeztetése végett.

14. Amennyiben az optimális vízgazdálkodás nem biztosítható (amelyről lemondani nem szabad), úgy mind az erdészeknek, mind a természetvédőknek is tudomásul kell vennük, hogy a jövő ártéri természetszerű állományainak fajajössze tétele a szárazabb termőhelyen tenyésző fajok irányába fog eltolódni.

2. A csoport szükségesnek látta a *természetszerű gazdálkodás kritériumainak* meghatározását, amelyet az alábbiakban foglalt össze:

21. A természetszerű gazdálkodási módok az erdőgazdasági tájakra jellemzőek és emiatt egymástól eltérőek is lehetnek (különösen érvényes ez a tájakon belüli erdőtípusokra, amelyek sajátos felújítási módszereit kell felmérni).

22. Alapvető szempont a termőhelynek megfelelő, lehetőleg őshonos fajokból álló, elegendes, többszintű állományok kialakítása. A természeti erőnek maximális kihasználása a felújítás során.

23. Az erdői életközösségbe beavatkozni csak a természetben lejártszódó folyamatok ismeretén nyugvó kíméletes eljárásokkal lehet. Fokozottan érvényes ez a fahasználatok kivitelezésére.

24. A természetszerű erdőgazdálkodás olyan erdőkezelés, amelynek során érvényesíthető az erdők többcélú hasznosítása, így a fatermesztési funkció is.

25. A gazdálkodás során hosszú távon az ökológiai és az ökonomiai követelmények egyaránt fontosak, miután a legnagyobb fatermést adó erdők a legmegfelelőbbek a fenti értékek szempontjából.

26. Természetszerű gazdálkodás minden erdőben folytatható, még az új telepítésekben is.

27. A természetszerű erdőgazdálkodás fenntartja az erdő természetes tennelékenységét.

3. A PRO SILVA csoport tevékenységére vonatkozóan az alábbi állásfoglalás született:

31. A csoport az OEE erdőművelési szakosztálya keretein belül kíván működni önállóvá válásáig.

32. A PRO SILVA nyitott az egész magyar erdésztszadalom, továbbá a természetszerű gazdálkodási támogató külső érdeklődők számára.

33. A tagság feltétele az alapelvek elfogadása mellett tevékeny részvétel (lehetőleg konkrét erdőterülethez kötött), amelylyel bővül a bemutatható eljárások köre és mód nyílik minél több erdőgazda munkájának megismerésére.

34. Pontosítva: a konkrét működési területek alatt értendő: – bemutató erdő (tag, erdőrésztlet), amelyben a tagok személyesen irányítják a felújítási munkákat és elemzik a ráfordításokat,

– a mozaikszerű területeket érintő hosszú felújítási ciklusú beavatkozások erdőtervezési, erdőfelügyeleti alapjainak megteremtése,

– kapcsolattartás a nemzetközi szervezettel, szakmai anyagok, tapasztalatcsere szervezése,

– hazai reklámtévékenység szakmai és közéleti folyóiratokban,

– a bemutató erdők számítógépes kataszterének felállításá és az adatok gondozása.

– Az alapítokon kívül ezért kérjük mindazon kollégákat, akik már bemutatható eredményekkel rendelkeznek (meggyőződés szerint nagyon sok van az országban), hogy az érintett község, tagrésztlet adatait Wisnovszky Károly irodaigazgató (FM ERSZ. Budapesti ETI Budapest II. Csalogány u. 4-6.) címére küldjék meg.

35. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy teljesen önként vállalt tevékenységről van szó, amely mozgalom keretei már túlnőttek Európán. Ettől függetlenül, és a nyitottság ellenére a vállalt és folyamatosan végrehajtott feladat a valódi belépő.

4. A PRO SILVA mozgalom hazai kiszélesítése és annak működése.

Az ország jelentős részét átfogó csoport tagjai a különböző erdőgazdasági tájakban folytatják az alapelveknek megfelelő tevékenységüket. Az alkalmazott természetes felújítást, természetszerű gazdálkodást szolgáló módszerek megismertetése elsősorban az adott tájegységben gazdálkodó szakemberek érdeke. Ebből következően a csoport éves terepi bemutatóira a közvetlen környezetben erdészeti szakembereit kívánja meghívni, li-terjesztve ezáltal az ismeretátadás körét az érdeklődőkre.

Tudjuk, hogy szükség van az országos, átfogó tapasztalatokra az általános szemléletalkítás, döntéshozatal céljából. (Bárcsak lenne ilyen igény!)

Megfélélsünk szerint azonban fontosabb, ha adott tájakon, tájegységeken válik egységessé és alkalmazottá az ott már kipróbált eljárás.

Úgy véljük, hogy egy adott területre a térségből összehívott erdészek, tervezők, felügyelők, természetvédők és pártoló kívülállók részvételével megtartott tájékoztató és konkrét eljárásból, annak eredményeiről, gondjairól, a siker vagy kudarc okairól adja a mozgalom hajtóeréjét. Ez a főfeladat a csoport vezetésé, de az egyes aktív tagok számára is ezen a területen.

Nc feledjük el, hogy az erdővel – tekintet nélkül a tulajdonviszonyokra – a továbbiakban is az erdész szakembernek kell foglalkoznia. A magyar erdésztszadalom példaértékű múlttal és jellel rendelkezik. Következésképpen a jövőt sem engedheti ki a kezéből!

Dr. Papp Tivadar,
a PRO SILVA magyarországi csoport elnöke

DR. LENÁR GYÖRGY

A kocsánytalantölgy-pusztulás eddigi tapasztalatai a Zempléni-hegységben (1978–1992)

A Zempléni-középhegység erdeinek fő állományalkotó fajtája a 41,2%-os arányban jelen levő kocsánytalan tölgy. Az a tölgy, amely évszázadokon keresztül az erdő, az egészség jelképe volt, sajnos nem tudja elviselni az ember okozta környezeti ártalmakat, mára odalett „makkegészsége”.

Az 1970-es évek második felétől aggódva figyeljük kocsánytalan tölgyeseink állapotát, sorsának alakulását. A hegység területén először a tályjai erdőszetnél figyelt fel 1978-ban Brugger Frigyes erdőszetvezető és Márai András műszaki vezető a fajtát sújtó betegség addig nem tapasztalt jeleire és mértékére (Faragványos, Csonkás, Mckecsvár). Ezt követően pár év alatt – jelentősen eltérő mértékben ugyan – a hegység egész területén elterjedt. 1980-ban a kemencepataki erdőszetnél a Teremkő és Koprina területrészen, a fűzőrkömlői erdőszetnél a „Hrabó”-ban észlelték a szakemberek a kocsánytalan tölgyek pusztulását.

Gönc község határában ugyancsak az 1979-80-as években jelentkeztek az első megbetegedések. Telkibányán 1981-ben a Kányahegyen a 13/C erdőrészen kezdődött a száradás. Kékeden 1981. május 22-én észlelte Fekete János kerületvezető a 17/G erdőrészen (20 éves sarj eredetű kocsánytalan tölgyes). A Hegyaljai Igazgatóság (Tolcsva) területén pár évvel később, csak 1985-ben fedezték fel a be-

tegséget. A tölgyek először a tengerszint felett 400 méter közeli magasságú mészkérülő, száraz termőhelyeken pusztultak Baskó, Erdőbénye és Erdőhorvati községhatárokon.

E szomorú szakmai szenzáció meglepte és felkészületlenül érte a szakembereket. Viszonylag később, 1982. március 24-én kelt Miskolcon a BEFAG központjában az az ügyirat, amelyiknek tárgya a „Száradék tölgyesek erdőrészenkénti felmérése” (60-32/1982. sz.). A pusztulás ekkor már a hegység teljes területére kiterjedt. A betegség főleg a rossz víz-háztartású, sekély talajon álló, többnyire déli kitevű állományokat érintette súlyosan, koruktól szinte függetlenül. Az egységenként kitermelt fatömeg érzékelteti a betegség helyi intenzitását (1. táblázat).

A táblázatban közölt mennyiségi adatokat a következők okok miatt a valóság jelentősen meghaladta:

1. A termelésre besorolt erdőrészekben, főleg az első években, nem különítették el a száradékot sem a gyéritésenként, sem a véghasználatoknál.

2. A pusztulás fölterjedését követően – a nyolcvanas évek első felében – az idősebb, méretes állományok kerültek kitermelésre értékmentési céllal. Így a száradás által kisebb mértékben (8–10% alatt) érintett fiatal erdők sok esetben kapacitás és ráfordítható költség hiányában elmaradtak.

1. táblázat

A kitermelésre került KTT-száradék (nettó m³) Zempléni-hegység állami erdőgazdasági területén

Év	Erdőszet						Összesen
	Tályja	Hegyköz (Pálháza)	Hegyalja (Tolcsva)	Telkibánya	Sárospatak	Hernád-völgye (Méra–Encs)	
1979	320	–	–	–	–	–	320
1980	4 333	–	–	–	–	–	4 333
1981	4 200	–	–	–	–	–	4 200
1982	6 969	2 400	–	–	–	–	9 369
1983	4 590	4 237	–	1 694	–	–	10 521
1984	5 574	10 349	–	–	–	–	15 923
1985	5 257	6 525	–	–	–	–	11 782
1986	8 332	9 956	–	–	–	–	18 288
1987	7 108	8 577	–	–	–	–	15 685
1988	7 682	7 862	2 438	–	–	85	18 067
1989	7 013	2 046*	2 580	–	–	871	12 510
1990	10 622	5 666	2 860	–	–	490	19 638
1991	3 575	4 088	2 747	296	–	100	10 808
1992	3 045	3 896	3 373	751	2 456	567	14 088
Összesen	78 620	65 602	13 998	2 743	2 456	2 113	165 532

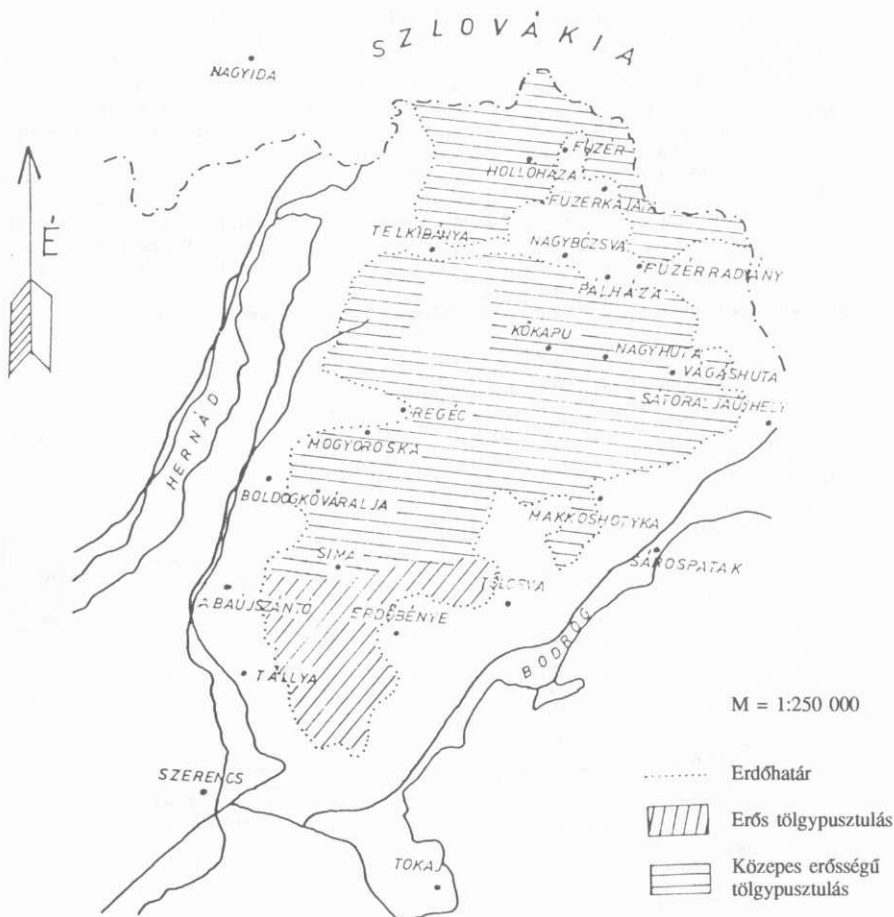
* Ebben az évben az Ig-nál 40 ezer m³ bükk székondítás keletkezett, emiatt háttérbe szorult a száradéktermelés

1984–1990-ig 1992-ig Tolcsva- 1988-ig a H.közi Pálházánaál szepel nál szerepel E.lg. adataiban szerepel

2. táblázat
Csapadékmennyiség a Központi Meteorológiai Intézet adatai alapján

Évtized	Évtized átlaga, mm/év			Vegetációs időszak évtized átlaga, mm/8 hó		
	S.a.-újhely	S.-patak	Tarcal	S.a.-újhely	S.-patak	Tarcal
1871–1880	–	653,4	–	–	490,4	–
1881–1890	–	670,7	–	–	511,7	–
1891–1900	–	657,2	–	–	506,8	–
1901–1910	518,2	549,9	472,6	342,4	390,4	335,4
1911–1920	–	626,4	616,6	–	459,2	434,0
1921–1930	–	629,7	570,0	–	464,2	415,6
1931–1940	603,4	614,4	606,1	469,9	470,5	420,1
1941–1950	602,9	600,2	550,8	422,7	428,9	378,9
1951–1960	702,0	635,8	573,3	403,3	438,3	387,5
1961–1970	575,8	557,7	543,6	385,5	379,7	352,7
1971–1980	595,0	631,0	542,4	450,0	488,1	410,4
1981–1990	596,2	568,7	554,0	444,3	430,5	534,6
1992. év	450,0	418,0	467,7	312,0	355,0	370,6

A tölgypusztulás mértéke a Zempléni-hegységben (1978–1992)



3. táblázat
Az ERTI vizsgálati jelentések kivonata

Évszám	A minta- területek száma db	Korhatára (év)	Törzsszáma db	Az állományok				
				egészséges	a betegség kezdeti jeljeit mutatja	beteg, de még élő fa	friss pusztulás	korábbi pusztulás
1983	11	16-76	4922	2665/54,1	573/11,6	263/5,3	156/3,1	1285/25,7
1991	10	44-83	3039	2548/83,8	270/8,9	76/2,5	35/1,2	110/3,6
1992	10	45-84	3039	2446/80,5	313/10,3	117/3,8	34/1,1	139/4,6

Ez a számbavételből „kimaradt” mennyiség szerény becslésem szerint a felvételre került száradék mennyiségének további 20%-a.

A betegség kialakulásának körülményeit vizsgálva, áttekintettem az elérhető csapadék adatokat. Sajnos csak Sátoraljaújhely, Sárospatak és Tarcal viszonylatában tudtam adatokat beszerezni, így feltételezhető, hogy a hegységben e három helyen mért adatoknál valamivel több csapadék hullott.

A csapadék mennyisége fontos, mivel alapvetően befolyásolja a növényzet, így a tölgyek rezisztenciaképességét is.

A 2. táblázat adataiból láthatjuk, hogy az 1960-as évtized a maga vegetációs időn belüli 380-385 mm-es csapadékmennyiségével elmarad a kocsánytalan tölgy optimális életfeltételeihez szükséges mennyiségtől! Ezen száraz időszakban a relatív levegőnedvesség is feltételezhetően nagymértékben elmaradt a Járó Z. által (1967) leírt – 52-56%-os optimális értéktől.

Ez az az évtized, amely megelőzte a tölgyek száradását csökkentve a faegyedek ellenálló képességét, szinte „előké-

szítette a terepet” a betegségnek. Igaz, hogy az elmúlt 120 évben volt még egy évtized (1901–1910), amely hasonlóan rendkívül száraz volt, azonban a többi károsan ható tényező (légszennyeződés, savas esők) még korántsem érte el azt a nagyságrendet, amivel napjainkban számolnunk kell. Az 1992-es, kiemelkedően csapadékszegény és rendkívül meleg időjárás káros hatásainak felmérése a jelen év feladata lesz.

A légszennyeződés közvetlen káros hatására sajnos nincs mérhető adat birtokunkban, megfigyelések alapján azonban a következő összefüggés tételezhető fel. A Nagydán levő Kelet-szlovákiai Vasmű – mint emissziós forrás – által kibocsátott légszennyezés szinte teljes mennyisége az uralkodó északi szélirány hatására a Hornád völgyén keresztül jön az Alföld felé. Légvonalban 45–55 km megtétele után, az áramlat lehűlését követően a lebegő részecskék lerakódnak. Ez a térség feltehetőleg a Zempléni-hegység déli permóvidéke és így valószínűsíthető, hogy ennek a légszennyeződésnek a negatív hatása is szerepet játszik a tályai erdészet területén keletkezett nagymértékű károsodásban.

E területrészekben az 1978. és 1979. évek tavaszán a lombbrágó hernyók, főleg a kis téliaraszoló (*Operophtera brumata*), gradációja volt észlelhető. A pusztulás kísérőjelgyei megegyeztek a szakirodalomban már leírt jelgyekkel, természetesen itt csak a szabad szemmel is jól látható jelgyeket észleltük.

Tályán megfigyelték a betegség kezdetén, hogy elszáradás előtt a vaddisznók szépen körültraktálták a tölgyfák tövét. Ez később nem fordult elő.

A megbetegedések száma valamennyiünk megkönnyebbulésére az utóbbi években erősen csökkenő tendenciájú. A helyzet javulását legjobban az egészséges egyedek arányának jelentős emelkedése mutatja.

Az ERTI mintaterületek adatainak összehasonlítását a 3. táblázat foglalja össze.

A mintaterületek felölelik az egész Zempléni-hegységet, így jó keresztmetszetet nyújtanak a betegség elterjedéséről és helyi intenzitásáról. Mintavételi helyek községhatáronként: Füzérradvány, Füzérkajata, Mád, Erdőhorvát, Háromhuta.

A betegség nem csupán az extrém termőhelyeken lévő állományokat támadta, hanem sajnos nagy károkat okozott például a közel optimális termőhelyen, Füzérradvány köz. sz. határában álló mag eredetű, rudaskorú tölgyekben is. Ezeket a fiatalosokat a hatvanas években, mint a természetes felújítás iskolapéldáit, „kefésfűt” újulatként mutatják be a helyi szakemberek számos tapasztalatcseréin. Jelentő-

Bükkös helyére telepített lucfenyves talajmikrobiológiai hatása

A bükkös helyére telepített lucfenyves hatását sokan bélyegezték hátrányosnak a talaj szempontjából, de módszeres és elmélyült vizsgálattól kevesebb közlés látott napvilágot. Ezúttal Belgiumban végzett ilyen vizsgálatokról közölt adatokat a Forest Ecology and Management folyóirat 1993. 1/2. száma (15-27. p.). Eszerint a lucfenyves nyomán a talaj savanyodott, mikrobiológiai aktivitása, ami a tápanyagfeltáródás alapja, jelentősen csökkent és a felvehető nitrogénmennyiség szintén kevesebb lett. Ezek a tünetek elsősorban a talaj felső humuszos szintjében tapasztalhatók. Mindez a lucfenyvestalajra hátrányos következményeit jelzi. Hasonló vizsgálatokra nálunk is szükség lenne, tisztán kellene látnunk, hogy a fafajcserek milyen változásokkal járnak.

(Ref.: Jakab Jenő)

sen „megtüdelelt” ezen állományokat a betegség, szerencsére azonban a záródás valamivel a kritikus pont felett maradt, így nem következett be ezen fiatal erdők „elvadulása”, értéktelen ligeterdővé való degradálódása.

A betegség elleni egyetlen „védekezés”, amit tehetünk, az elpusztult egyedek mielőbbi kitermelése és eltávolítása volt. Szlovák szomszédaink repülőgépről „boraxos” ($\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7 \times 10\text{H}_2\text{O}$) permetezést végeztek két éven keresztül, mérhető javulást azonban nem tudtak elérni, így felhagytak vele.

A tölgypusztulás eddigi mérlege

Az erdőgazdaság ugyan jelentős támogatást kapott a betegség okozta károk felszámolására, illetve fedezésére, a veszteség, ami érc, így is óriási.

Az ún. száradékprogram keretében nyújtott támogatás a zempléni részre:
23 km III. o. stabilizált feltáró út építésére 21,1 millió Ft
gépi beruházások forráskiegészítésére 7,0 millió Ft
Összesen: 28,1 millió Ft.

Továbbá az 1990. éviől 1992. évig kitermelt száradék m^3 -enként 400 Ft, 1992. évig összesen:
 $30\,446 \text{ m}^3 \times 400 \text{ Ft} = 12,178 \text{ millió Ft}$
1992. évben $14\,088 \text{ m}^3 \times 600 \text{ Ft} = 8,452 \text{ millió Ft}$
Mindösszesen: 48,730 millió Ft.

Ezzel szemben a faanyag romlásából adódó veszteség:

1. Az elpusztult egyedek növedékkicsése: ami 120 éves vágásfordulót feltételezve reális becslés alapján megközelítőleg a vizsgált időszak száradékmenységét ($160\,000 \text{ m}^3$)
 $160\,000 \text{ m}^3 \times 2500 \text{ Ft} = 400 \text{ millió Ft}$.

2. 1987–88. és 89. években próbatermeléseket végeztünk a pályázati fűrészcumbe beszállított tölgyszáradék-anyagból:

A termékkihozatal 21–22%-ot ért el az egészséges tölgyanyag 47%-os kihozatalával szemben. Tehát a veszteség 25% fűrészipari alapanyag volt. Az összes száradékfaanyag 1979–92. évek között 165 531 m^3 . Ebből 57%-os iparifakihozattal számolva keletkezhetett volna fűrészip. alapanyag + bányafa: 94 353 m^3 . A károsítás miatt csak tűzifának alkalmas 25%, mennyisége: 23 588 m^3 . Az iparifá és tűzifa közötti értékkülönbséget a vizsgált időszakra vonatkoztatva 2000 Ft/ m^3 -rel számolva értékkülönböt: 23 588 $\text{m}^3 \times 2000 \text{ Ft}/\text{m}^3 = 47,176 \text{ millió Ft}$. A nemzetgazdaságot ért kár mindösszesen: 447 176 millió Ft.

Mindaz csupán elméleti eszmeifuttatás, hisz a rönk- vagy fagyártmány-tölgyanyag nagy részét a csekély kihozatal, valamint a későbbi faanyagromlás (csillagirányú szűrűpedés, szűrágás stb.) veszélye miatt fel sem vágták a fűrészüzemben.

Sőt, később már csak tűzifának hosszították. Így tehát a számított mennyiségnél jóval több ipari anyag ment át a legolcsóbb (tűzifa) kategóriába. Nem beszélve a számokban nehezen mérhető biológiai kárról, amely a termőhely biológiai egyensúlyának megbomlását okozva egyes helyeken a természetes felújítást tette lehetetlenné.

Írássomban csak az állami kezelésben lévő erdőterületek állapotát vizsgáltam, az itt leírt helyzet azonban hasonló mértékű megbetegedési arányokat tételez fel a területen lévő egyéb tulajdonú erdőkben is.

Az erdő mindenestre megőrizte „titkát” – a betegség eredetére, károsozására vonatkozóan –, megnehezítve ezzel valamennyiünk dolgát. Ennek hiányában a gyógyító vagy megelőző terápia is késők. Az eddigi empirikus tapasztalatok azonban már adnak némi támpontot, és valamennyiünket ösztönöznek arra, hogy az erdőben nyitott szemmel járva keressük, kutassuk az összefüggéseket.

Idős erdész kutatók köszöntése Kecskeméten

Az Erdészeti Tudományos Intézet 1965-ben alapított, majd a közelmúltban kényszerűségből bezárt Dunai-Tisza közli kísérleti állomásának egykori kutatói, munkatársai bensőséges és meghitt ünnepségre jöttek össze az intézmény épületében. Az ünnepség célja az volt, hogy két idős kutatót, a 80 éves Faragó Sándort és a 77 éves Papp Lászlót köszöntsék.

Faragó Sándor az ötvenes években alakított kerekgyeházi erdészeti vezetőjeként számos kísérletet végzett, szervezője, kivitelezője volt a homokhátsági erdészeti kutatómunkának. Önálló kutatóként a feketefenyvesek helyi fatermési táblájának szerkesztésével, értékes elegyfajok (nyír, szil, kőris, éger, bálványfa) termőhelyi igényének kutatásával, homoki cserjék gyökérfeltáráásával alkotott maradandót. Embersége, jólelkű segítőkészsége miatt mindannyiunk Sanyi bácsijaként tiszteltük.

Papp László a korszerű csemetetermesztés kialakításáért, elterjesztéséért nagyon sokat tett. A burkolt gyökerű fenyőcsemete-termesztés, főliaházás technológia szakértőjeként vált neve ismertté. Megszervezte a nemesített akácfajták csemetetermesztését, úttörője volt a hazai erdőmeteorológiai vizsgálatoknak. A dél-alföldi erdészeti kutatómunkáról szerkesztett kiváló összefoglalója értékes forrásmunka marad a térségben dolgozó erdész kutatók számára. Szívós szorgalmával a mostoha körülmények ellenére is értékeset alkotott, pontossága, kötelességtudása valamennyiünk számára követendő példát jelent.

Köszöntsük két idős pályatársunkat e lap hasábjain is!

Dr. Szodfridt István